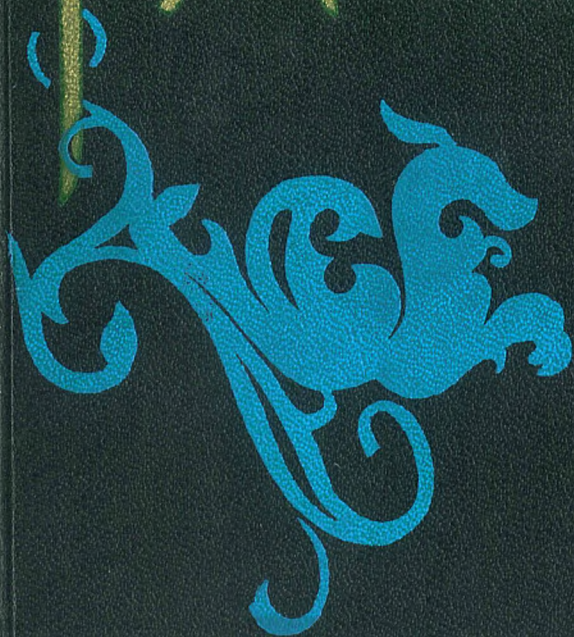

РУДАКІ

АБУАБДУЛЛО
/ АБУЛЬХАСАН /

РУДАКІ

ВИБРАНЕ

Переклад в таджицької-фарсі

В. МИСІКА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1962

Поет Абуабдулло (Абульхасан) Рудакі, роки життя якого припадають ще на IX—X століття, є основоположником таджицької і персидської класичної літератури. Після себе Рудакі залишив надзвичайно велику поетичну спадщину: за переказами, ним написано мільйон триста тисяч віршованих рядків, з яких до нас дійшло лише кількасот рядків. Твори Рудакі відзначаються глибиною філософської думки, гуманізмом, надзвичайною простотою і високохудожністю поетичних образів. Різноманітні вони й щодо жанрів (касади, газелі, рубаї, кіта та ін.). Крім відомих уже поезій Рудакі, до збірки увійшли і новознайдені твори. Збірка поезій Рудакі становить велику культурну цінність.

РУДАКІ

Абуабдулло (Абульхасан) Рудакі вважається основоположником усіх іраномовних літератур. Для таджиків та іранців, за словами Мірзо Турсунзаде, «мова Рудакі стала такою ж нормою, як мова Пушкіна для росіян». На Сході його називають «вранішньою зіркою поезії», «Адамом поетів», «головним у каравані поезії». Деякі дослідники твердять, що написав він за своє життя 1 300 000 рядків. Але відомостей про його життя дійшло до нас дуже мало. Вважають, що народився він десь коло 858 року (тим-то саме в 1958 році, за постановою Всесвітньої Ради Миру, відзначалося 1100-річчя з дня його народження). У старовинних східних антологіях оповідається, що Рудакі дуже рано виявив великі здібності до музики та поезії і здобув собі таку славу, що його запросили до Бухари, столиці

таджицької держави Саманідів. Там він став головним придворним поетом («султаном поетів») і радником освіченого владаря Бухари — еміра Насра II. Місцева аристократія в боротьбі за незалежність від арабського халіфату, ослабленого внутрішніми чварами та народними повстаннями (державою Саманідів була північно-східною окраїною арабської імперії), шукала опори серед широких мас народу, в народній мові, у місцевих звичаях — і тому поява Рудакі, цього суто народного поета, що писав тільки рідною мовою (хоч добре володів і арабською), викликала великий ентузіазм серед усіх верств населення Бухари. Але цей щасливий час тривав недовго. Мусульманська реакція взяла гору в Бухарі. Емір Наср II передав владу своєму синові, обмеженому і грубому тиранові. Почалися криваві розправи з «вільнодумцями». Вигнаний з шахського двору, Рудакі сліпим жебраком повернувся в рідне селище. Є відомості, що йому викололи очі. Він по-філософськи поставився до свого лиха, як це видно з його «Скарги на старість»:

Змінився світ, і я змінивсь — такий талан
людини.
Дай палицю! Прийшла пора для палиці й
торбини!

Помер Рудакі в 941 році в селищі Пандж-рудак (тепер Панджруд, Пенджикентського району, Ленінабадської області).

Є немало різних думок щодо сліпоти Рудакі. Одні автори вважають, що Рудакі був сліпий від народження, інші — що він осліп у старості або був осліплений після падіння Насра II. Дехто вважає, що Рудакі тільки недобачав або був сліпий на одне око. У фольклорних матеріалах, зібраних недавно на батьківщині Рудакі, є—серед інших версій—і така, що підтверджує звістку про осліплення. Ось той запис:

«У селищі Пагна жив чоловік на ім'я Мулло Мансур. Пагна — недалеко від селища Кулолі. Одного дня Мулло Мансур ішов до цього селища. У руці в нього був кийок. В очах його не було світла від старості, стежку перед собою він обмацував кийком. Я запитав його:

— Батьку, цей кийок дуже допомагає сліпим?

Мулло Мансур відповів:

— Слухай, хлопче, що сказав про це один дорогий чоловік:

Проколото обидва ока мені жорстокою
рукою;
Сліпому палиця дорожча за сто
світильників із лою!

Цей двовірш я чув пізніше і від моїх односельців. Люди кажуть, що його склав Мулло Абульхасан. Він повернувся з Бухари і висловився так про самого себе» *.

Розбіжності у відомостях про життя Рудакі нікого не дивують: адже минуло більше як тисяча років з дня його смерті! Дивує інше: незважаючи на таку велику відстань у часі і майже цілковите забуття культурного світу про великого поета Сходу (ще недавно висловлювалась думка про збірність, умовність образу Рудакі), у віддалених гірських селищах не тільки збереглася пам'ять про нього, але й нині живуть селяни, що називають себе прямими нащадками поета. Там знали могилу Рудакі і шанували її: вважалось непристойним проїздити повз неї верхи, люди вставали з сідла й минали її пішки. Могили великого поета приписувались чудесні властивості. І сам Абульхасан володів вібито даром зціляти хворих. Про це оповідає інший запис:

«У тому селі Рудак є печера. У ній жили колись хворі на проказу. Тепер туди заганяють отари на ніч. Те місце й тепер називають Печерою Прокажених. Абульхасан прийшов туди й повернув їм здоров'я».

---

* «Намунаи фольклори дїєри Рудаки», Сталінобод, 1958. Ці два рядки, приписувані народною традицією Рудакі, до збірників його творів не включаються.

Тим часом дослідники даремно шукали моги-
лу Рудакі в околицях Самарканда, Бухари,
Карші. І тільки в 1940 році Садриддін Айні
нарешті розшукав її в далеких відногах Зерав-
шанського хребта, за півтора ста кілометрів на
схід від Самарканда.

Як же сталося, що слава Рудакі, яка сягала
далеко за межі держави Саманідів (його вірші
ще за життя перекладали в Китаї) і яка довгий
час після смерті поета притягувала до його мо-
гили прочаї з різних країн Сходу, поступово
прикладла, як приmerkає сонце, закрите густими
хмарами? Де поділася його багатюща поетична
спадщина, його численні поеми, касиди,
газелі, чотиривірші-рубаї? Від усього того багат-
ства з великими труднощами пощастило зі-
брати до нашого часу менше як дві тисячі ряд-
ків, значна частина яких являє собою розрізне-
ні, інколи не зовсім зрозумілі рештки невідомих
творів. Навряд чи можна пояснити це тільки
монгольським нашествям. Адже велика поема
Фірдоусі пережила те велике лихоліття. Дуже
імовірною здається думка, що до знищення ру-
кописів Рудакі доклали своїх рук мусульман-
ські реакціонери, яким не подобалось вільно-
думство поета, його явна ворожість до релігій-
ного фанатизму, його замилювання в доіслам-
ських звичаях свого народу.

Те, що збереглося до нашого часу з творчос-
ті Рудакі, показує, що він був не тільки великим

поетом, а й визначним філософом-гуманістом, учителем життя для своїх сучасників і нащадків. Хоч він творив у далекому минулому, за інших історичних обставин, твори його досі близькі й зрозумілі без допомоги перекладачів для широких кіл його земляків. Не випадково в одному з його останніх творів звучить мотив, що ніби перегукується з пушкінським «Пам'ятником»:

Як часто віршем запальним і голосом співця
Я перетворював на шовк і кам'яні серця!

(«Скарга на старість»)

Значну частину свого життя Рудакі провів при дворі Саманідів. Становище придворного поета давало можливість Рудакі звертатися з поетичним словом — через голову своїх покровителів — до всього народу, адже кожний вислів «султана поетів» одразу ставав здобутком «людей базару», як називали тоді простий народ. Але разом з тим в обов'язки його входило вихваляти і розважати властителів Бухари. І тут Рудакі залишається вірним собі. В касиді «Мати вина» він не йде второваною дорогою придворних славословів, а малює образ ідеального правителя, вславляє справедливість, милосердя, терпимість, патріотизм, непомітно перетворюючи хвалебну оду в повчання своїм високим покровителям.

Завдяки своїй людяності, душевній чистоті, Рудакі ще за життя став найулюбленішим поетом Сходу. Смерть його викликала немало поетичних відгуків. Характерний «Плач» по Рудакі, що належить перу поета X століття Шамсіддіна Розі:

Пішов Рудакі — залишилися мудрі пісні;
Вино розлилось — є той запах, що був у вині.

Довіку такого співця не побачить земля!
Якого ж поета тепер виглядати мені?

Кривавими слізьми оплакую пам'ять його,
Як віск, розтопився булат на сердечнім вогні!

Почуєш ридання моє — не дивуйся, не стій,
Оплакати співця поспіши, що лежить у труні!

Такого, як він, ти не знайдеш ніколи й ніде,
Такого, як він, не побачиш ніколи і в сні!

Пропоновані переклади зроблено за текстами найповнішого таджицького (ювілейного) видання творів Рудакі 1958 року. Це обумовило деякі розходження українського видання з до-теперішніми російськими виданнями (в даному збірнику є поезії, що їх досі не включали в російські видання, і навпаки). Касиди «Скарга на

старість» та «Мати вина», що в оригіналі мають одну наскрізну риму, перекладено парно римованими рядками. Наслідування оригіналові тут неминуче призвело б до штучності та одноманітності і віддалило б переклад від живого духу поезії Рудакі.

В. Мисик

КАСИДИ

СКАРГА НА СТАРІСТЬ

Всі зуби стерлися мої, повипадали й пні.
Хіба ж були то зуби? Ні! Світильники ясні!

Суцільне срібло то було, корали і перлини,
Блискучі зорі світові, легкі дощу краплини!

Пропали, викришились геть — і рот мій
спорожнів...
Що ж це за лихо? Звідкіля? Чи не Сатурна
гнів?

Ні, це не старості тягар і не Сатурн ворожий.
Звідкіль це лихо — я скажу: такий був допуст
божий.

Рухливий, наче око, світ, такий він був спокон.
Він обертається весь час, такий його закон.

Що вчора ліками було — сьогодні труїть тіло,
І знову ліками стає, що вчора нас труїло.

Він робить молоде старим — і знов через літа
Веселий молодості цвіт старому поверта.

Де красувалися сади — стає пустиня гола,
І де нічого не було — цвітуть сади довкола.

Звідкіль же ти, моя любов, довідатись могла б,
Як у минулі роки жив, розкошував твій раб?

Красою кучерів своїх ти звабила старого,
Але не знаєш ти, які вони були у нього!

Минулася весна його, що на виду цвіла,
Минулася весна його — і кучерів смола!

Тоді за вроду молоду його усі вітали,
Але минув той час — і от його цураться стали.

Водили поглядом за ним тоді красуні всі,
Так само дивувався й він їх місячній красі.

Тоді так радісно було на серденьку у нього!
Тоді він тішився життям і не боявся нічого!

Тоді він міг купити все, шукаючи забав,
Туркеням з пишними грудьми діргами дарував.

З рабинь гарненьких не одна з ним зустрічі
бажала
І серед ночі крадькома до нього поспішала.

Бо вдень зустрітися із ним не важилась вона,
Бо був страшний хазяїн їй, була й тюрма
страшна.

Не знав ціни я ні красі, ні пінному напою,
Щонайдорожча річ була мені дешевиною.

Носив я в серці слова скарб од царського
незгірш,
За всі клейноди дорогі мені служив мій вірш.

Тоді я тішився щодня, ніяких бід не знавши,
І серце в мене для утіх було відкрите завжди.

Як часто віршем запальним і голосом співця
Я перетворював на шовк і кам'яні серця!

Мій погляд вабили тоді красуні чорноброві,
А слухом стежив я за тим, хто знається на слові.

Не мав ні жінки, ні дітей, ні дому, ні сім'ї.
Я вільно жив, і без турбот минали дні мої.

Ти бачиш нині старика, о дівчино-красуне.
Якби ти бачила колись його обличчя юне!

Якби ти бачити могла його у кращі дні,
Коли потоком весняним текли його пісні!

Минулася пора його, минулась дружба щира,
Минув той час, коли він був найпершим у еміра!

Ти знайдеш вірші Рудаки у шаха на столі,
Іх шанували і тоді всі владарі землі.

Минув той час, як віддавав йому весь світ
пошану,
Минув той час, коли він був поетом Хорасану!

До всіх великих, що були у нашому краю,
Бувало сміло входжу в дім, у них і їм, і п'ю.

Звідкіль би хто не діставав багатство в нагороду,
А я завдячував усім Самановому роду.

Дав сорок тисяч золотих мені мій володар,
П'ять тисяч і емір Макан * мені прислав у дар.

Ще вісім тисяч притекло від шахового дому,
І весело мені жилось тоді в добрі такому!

Він справедливо зміркував високу ціну слів,
І двір його мені додав, що сам він повелів.

Змінився світ, і я змінивсь — такий талан
людини.
Дай палицю! Прийшла пора для палиці й
торбини!

---

* Е м і р М а к а н — правитель Табаристану,
підлеглий Саманідам.

МАТИ ВИНА

Спочатку треба вбити молодицю,
Тоді дитину вкинуть у темницю.

Коли не вб'єм, не ступчемо ногами,
Як ми дитину візьмемо у мамі?

Хто ж немовля од нені одлучає,
Коли воно ще пазухи шукає?

Бо молоком до осені дитина
Сім місяців живитися повинна.

А після того, по закону й праву,
Дитя — в тюрму, а матір — на розправу.

Дитя, потрапивши в кубло тюремне,
Сім днів лежатиме безживне, темне.

Та час настане — і воно прочнеться,
Застогне з туги, затремтить, заб'ється!

То підіймається, то опадає,
Мов порятунку од біди шукає.

Як леться злото на вогонь кипляче,
Воно хоч і кипить, а так не плаче.

Я б порівняв його з верблюдом п'яним,
Що гнівно піниться й стає шайтаном.

Ту піну добре підбирати треба,
Щоб сяяло вино ясніш од неба.

Коли ж нарешті кидатись покине,
Хай за надійним засувом спочине.

Відстоявшись у затишку, помалу
Приймає колір яхонту й коралу,

То бадахшанським виблисне рубіном,
То сердоліком йеменським промінним.

А як нахилишся, війне в обличчя
Троянда, мускус, амбра таємнича.

Тепер — у жбан його, і хай у жбані
Воно очікує на дві весняні.

Тоді вночі його відкрить годиться —
І бризне сонця золота криниця!

І ти промовиш, глянувши на нього:
— Це самоцвіт в руді Муси * святого!

Несміливого робить він хоробрим,
Рум'яним — жовтого, а злого — добрим.

Хто келих вип'є, забуває зразу
Найтяжче горе, кривду і образу.

Пхне за Танжер журбу десятилітню,
А з Рея радість викличе новітню.

---

* М у с а — біблійний Мойсей.

З таким вином, що вже не перше літо
Стоїть у схованці, живи відкрито.

Поміж трояндами, серед жасміну
Опоряди бенкет на всю країну.

Розсип розкоші райські розмаїті,
Яких не бачено ніде на світі.

Хай будуть в холодку м'які сидіння,
Хай квітнуть килими, блищать одіння,

І щоб музики сил не шкодували,
Щоб чанг, і флейта, і барбат лунали.

Дай місце Балламі навпроти трону,
Дай гідне місце Пірові й Харону.

Найвище ж місце і найбільшу шану
Обійме гордий владар Хорасану.

Без ліку турків стане біля тебе,
Осййніших од місяця у небі,

Заквітчаних зеленими вінками,
З рум'яними, як це вино, щоками.

Між ними — чашник, красень з рівним станом,
Народжений туркенею й хаканом,*

З обличчям пері, ніжний, чорноокий,
У буйних кучерях, ставний, високий.

Наблизивсь — і вино у кубки лється,
І владар світу радісно сміється,

Із кубка п'є вологу пожадану
І згадує владика Сеїстану**.

З ним п'ють вельможі й кажуть, як годиться:
— Хто з нами п'є, хай серцем звеселиться!

---

* За відомостями хронік, при дворі Саманідів жили заложники — сини ханів тюркських кочових племен.

** Владика Сеїстану — Абу-Джафар-Ахмад ібн Мухаммад, на честь якого складена ця касида.

Вітаємо Абу-Джафар-Ахмада!
Його земля іранська славить рада.

Він сонцем справедливості нам сяє,
Народ свій гріє, землю оживляє!

З часів Адама не було такого,
Як і не буде більше після нього!

Він — тінь творця, що впала над Іраном,
І власть його освячена кораном.

Що люди? Прах, вода, вогонь і вітер.
А він — як сонце, він — Сасана * витвір!

Він тьму прогнав із рідної країни —
І райським садом роздвіли руїни.

Хвалить його, хто словом володіє!
Хвалу читайте, хто читати вміє!

А хто у мудрість хоче заглибитися,
Нехай до нього йде, у нього вчиться!

---

* С а с а н — засновник відомої іранської династії Сасанідів (III—VII вв.).

Давно вже ясно стало для громади,
Що він — Сократ, що він — Платон Еллади.

Коли ж зайнятись хочеш ти законом,
Для тебе стане він новим Суфйоном.

З його речей не пропусти нічого,
Немов Лукмана* слухаєш самого.

Ученому він мудрості добавить,
А мудрого на шлях науки справить.

Як хочеш бачить ангела ясного,
Воротаря небес, поглянь на нього.

Лише поглянь, як сяє він промінно,—
І ці слова ти ствердиш неодмінно.

Він чистотою зваблює своєю,
Він благородний тілом і душею.

---

* Лукман — легендарний арабський мудрець.

Хто йтиме стежкою його — не збочить,
Тому й Сатурн зловмисний не наврочить.

Ти думаєш, поглянувши на нього,
Що Соломона бачиш ти самого.

Він їздить добрим огирем гарячим,
Якого й Сам уславлений не бачив.

Побачили б його на полі бою,
Коли у панцирі, із булавою,

Слонам важким, розпаленим до сказу,
Він страх уміє навівати одразу!

А що, якби він стрів Ісфандіара? *
Настигла б злого неминуча кара.

Але зате в спокійну, мирну пору
Він схожий на Сійям, незрушну гору.

Запеклий ворог, що на нього встане
Драконом лютим,— наче віск, розтане.

---

* Сам, Рустам, Ісфандіар — легендарні іранські богатири.

Самого Марса зміг би він збороти,
Якби той зваживсь виступити навпроти.

Коли за келих повний він береться,
Весняна злива щедро так не лється.

Весняна злива — то вода та й годі,
А він купає всіх в шовках і злоті.

Од злив, що з рук його могутніх лються,
Казки потопу жартами здаються.

Такий він щедрий, що в усій країні
Хвала йому — в ціні, скарби — безцінні.

Поет-бідняк от владаря приносить
Добра усякого і злота досить.

Він мудреців запрошує на раду,
Але й співців не держить він позаду.

І справедливістю собі по праву
Здобув між мусульман одвічну славу.

Чи худосилий звернеться, чи сильний,
До кожного він добрий і прихильний.

Він добрістю всю землю обіймає.
Всіх пам'ятає, зайвого немає.

Утомному спочинок він дарує,
А хворого покоїть і лікує.

Прощати всіх — цим правилом предивним
Скрутив себе, мов путом нерозривним...

Вину дарує, каяття приймає,
Не знає гніву, тільки ласку знає.

Сліпучим сонцем сяє він довкола!
Він — хорт швидкий, а ворог — серна квона!

Великий Амр* живе в ньому сьогодні,
І дух його, і вчинки — благородні.

---

* Амр — один із засновників династії Саффарідів, виходець із Сеїстану, правив Хорасаном (879—900 рр.).

Ім'я Рустама слава вічна вкрила,
Тій славі він дає сьогодні крила.

О Рудакі, спіши гостей прославить!
Прослав його, тобі він ласку явить!

І хоч ти сил усіх докласти схочеш,
І терпугом свій ум як слід відточиш,

І будуть в тебе ангелів дружини,
І бистрі соколи, й химерні джінни,

Боюся, що й тоді ти сам признаєш,
Що надто мало ти уміння маєш.

Оце думки мої, що на дозвіллі
В слова я вклав, хороші й зрозумілі.

Якби я мав легкий язик Джаріра,
Я б тільки прославляв свого еміра,

Що славиться один у всьому світі,
Що всім дарує блага розмаїті.

Але боюся здатись недолугим,
Хоч буду в слові я Сахбаном другим,

Що, склавши похвалу свою, без страху
В хвилину слущну виголосив шаху.

Не можна без кінця хвалить нікого.
Така хвала звучить лише для нього.

Тож і не дивно, що, таке величчя
Узрівши, Рудакі схилив обличчя.

Якби мені Омарову готовність!
Якби Аднана * славного промовність!

Сказав би я уголос, а не нишком,
Що бог цю землю дав йому підніжком.

Якби не був слабим, не був я кволим,
Якби владика наш мені дозволив,

Я сам би в образі гінця швидкого
Із піснею в устах прибув до нього.

---

* С а х б а н, А д н а н — легендарні арабські оратори.

Хай не вразить його моя одмова,
Нехай пробачить він, цінитель слова,

Що раб його, обтяжений літами,
Сам не спромігся стати біля брами.

Нехай же сила славного зростає,
А ворогів його — підупадає!

Нехай чолом сягає аж під зорі,
А вороги — хай топляться у 'морі!

Хай красним сонцем сяє в кожному хату,
Нехай стоїть міцніш од Арарату!

НА СМЕРТЬ АБУЛЬХАСАНА МУРАДІ

Вмер Мурадї. Не легко це збагнуть;
Велику він лишив позаду путь.

Безцінну душу батькові віддав,
А тіло згасле матері несуть.

Що ангельське — до ангелів пішло,
Те ожило, що люди смертним звуть.

Це не полова, що вітрець розніс,
Це не вода, що холоди скують,

Не гребінець, що в кучерях зломивсь,
І не зерно, що в полі приорюють.

Він щирим злотом серед праху був,
Він бачив двох світів ячмінну суть.

Такі, як він, скидають прах у прах,
А душу й розум небу віддають.

Свій дух очистивши, незнаний нам,
Туди підносять, де святі живуть.

Він чистий був на дні діжі з вином
І сплив наверх, минавши каламуть.

О друже, уяви, що реєць, курд,
Румієць, мервець разом вийшли в путь.

Додому різно вернуться вони:
Атлас бо й дерга вкупі не живуть.

Мовчи ж! Бо ангел в аркушах буття
Й твоє ім'я вже встиг перечеркнуть.

Заклеччана, заквітчана, барвиста, запашна,
Із тисячами радостей вернулася весна.

Хай і старий почується сьогодні юнаком,
Коли землі — і тій уже набридла сивина!

А в небі військо сходиться — і хмари-вояки
Ідуть за вітром-гетьманом, мов почалась війна.

Вогонь на стрілах — блискавка, б'є в тулумбаси
грім...

Хто скаже, звідки сила ця, навала навісна?..

Он хмара, як жалобниця, невпинно сльози лє,
Ридає грім закоханий, аж котиться луна.

Приємна пісня в горлички, звучить на давній
лад,
Чудова й соловейкова — немов сама весна.

Це час, коли закохані стрічаються в саду...
Живіть же, утішайтесь, частуйтеся до дна!

Лий моторніше, чашнику, а ти, музико, грай
Під стогін соловейковий, що з саду доли́на...

ГАЗЕЛІ

Знову повів од Мульяну повертає,
В душу думка про кохану повертає.

Під ногами в мене ринь свою Аму
У доріжку шовкоткану повертає.

Від коня мого запінений Джейхун
Течію свою захланну повертає.

Так радій же можновладцю, Бухара,
Що з дзвінками каравану повертає!

Він — як місяць, ти — як небо, Бухара!
Це твій місяць із туману повертає!

Він — як явір, ти — як сонячний майдан!
Це твій явір до майдану повертає!

Жалобнику, панований всіма!
О ти, що сльози рониш крадькома!

Боюсь тебе ще дужче засмутити,
Як назову того, кого нема.

Хто зник — той зник, а хто вернувся —
вернувся.

Навіщо ж душу мучити дарма?

Ти хочеш світ полагодити, друже,
А він усе руйнує і лама.

Його і гнів гарячий твій не зрушить,
Його і плач твій ревний не пройма.

Ну що ж, ридай хоч до страшного суду —
Ніякий плач з труни не підійма.

Якщо над кожним лихом горювати,
То горюватимеш над багатьма.

Із ким би серцем ти не подружився —
Приходить смерть і друга одніма...

Не видно хмар, не затемнився місяць,
І не закрила всесвіту пільма.

Чи зважиш ти на раду, чи не зважиш,
Боюсь: і далі житимеш сліпма.

Так наливай свій келих аж по вінця!
Тоді журба розвіється сама.

Лише в нещасті виявитись може
Висока гідність серця і ума.

Як довго не живи, а честь одна:
Закутають у саван з полотна.

Як би віршовка довго не сукалась,
Петелькою кінчається вона.

Живи свій вік у злигоднях і горі
Або збувай над чаркою вина,

Хай буде в тебе тільки клаптик поля
Або Тараз, і Рей, і Фергана —

Усе одно: те, що було й що буде,
Це тільки сон або подоба сна.

**В годину смерті стане все однаким —
І сяйво сонця, й темрява нічна.**

**Коли ж утіха доброму судилась,
Тобі стократ судилася вона.**

Ненадовго на землю завітавши,
Назавжди серця не даруй нікому.

Однаково — повернешся у землю,
Хоч нині спиш на ліжку золотому.

Що з того, що юрба навколо тебе,
Як сам ти будеш у гробу тісному?

Там стануть хробаки тобі за друзів!
Відкрий же очі, глянь за вікна дому!

Хто кучері твої, діргемі варті,
Прикрашує у пориві палкому,

Коли тебе, пожовклого, побачить,
Одвернеться байдуже — та й по всьому.

Налий вина, в якому б ясність живого яхонту
була

І щоб на сонці спалахнуло світліш
кинджального жала!

Прозорого, як та водичка, що під трояндами
текла,
Хмільного, що й безсонні очі дрімота разом би
змогла!

Такого, як дощу краплини, що ронить хмара-
піала,
Палкого, як палка молитва, святому богові
хвала!

Якби не хміль, серця б ламались і розбивались
без числа.

Тож лий такого, щоб краплина із гробу
мертвого звела!

Якби воно знялося вгору у кігтях дикого орла —
Так, щоб людина недостойна його повік не
досягла!

Жартуй із милою, часу не гай,
Бо світ наш — тільки сон, не забувай.

Прийдешньому радій, а що було —
Те викресли із пам'яті — та й край.

Зі мною люба дівчина моя,
Місяцевида гурія, мій рай.

Щасливий той, хто їв і роздавав,
Нещасний, хто згноїв свій урожай.

Як жаль, що світ наш — тільки сон і дим!
Тож пий вино й про завтра не гадай.

Хоч єсть і в тебе гострий меч, але вбивать не
смії!

Не буде в бога забуття жорстокості твоїй.

Не для насильника той меч загартував коваль,
Як не для оцту виноград кладе у чан давій.

Колись убитого Ісус побачив на шляху —
І з дива палець прикусив, і засудив розбій.

Сказав: — Кого ж ти погубив, що у крові
лежиш?

І від чиеї ж то руки загине лиходій?

Даремно пальця не трудн, в чужий не стукай
дім,

Бо прийде час — і кулаком застукають у твій.

О дівчино! Розлуки буревій
З корінням вирвав цвіт моїх надій!

Чи став би я навек твоїм рабом,
Якби не став арканом локон твоїх?

Хто має тільки душу, той цїни
Твого цїлунку і питать не смій.

Яскравіше горить твоя краса,
Що менше світла у душі моїй.

Троянда, мирт листатий, що вітер колихає,
І яблучко блискуче, що в вітах досягає,

Як це все меркне раптом, побачивши тебе,
О знаднице, чий погляд царів перемагає!

Од закохання вечір закутується в тьму,
Коли з твого обличчя запона упадає.

Коли ж ти два тюльпани одслонюєш на мить,
Тоді блідніє сонце і вид свій закриває.

Я б ніжне підборіддя із яблучком зрівняв,
Та родимки такої на яблуках немає.

Хоч ясно навкруги і дні погожі,
Та час не спить, він завжди насторожі.

У злигоднях добра собі шукає,
Із колючок ростить для себе рожі.

Чого ж сидиш, байдужий? Чи не бачиш,
Які він сили зводить зловорожі?

Обличчям світлий — він душею чорний,
Гидка потвора на розкішнім ложі.

Вже грає Рудакі. Тож лий вина!
Хай піниться, як пісня голосна!

Нехай розтопленим живим рубіном
Воно горить і світиться до дна!

Два самоцвіти: цей живий, той мертвий,
Та хоч і два їх — суть у них одна:

Торкнися тільки — вже червоні руки,
А спробуєш — і голова хмільна!

Усі великі вік свій оджили,
Усі покірно смерті улягли.

Сховались будівничі під землею,
Що зводили ці вежі і вали.

Із усього добра, що назбирали,
З собою тільки саван узяли.

Бо тільки їхнього було, що одяг
Та те, що з'їли, та що нам дали.

Мені наш вік пораду дав, пораду дорогу
(На всякий випадок життя у нього рада є).

Він мовив:— Не завидуй тим, що у добрі живуть,
Бо є немало бідняків, що заздять на твоє.

І ще:— У гніві не давай ти волі язику,
Бо хто розковує його, кайдани дістає.

"КАМІЛА І ДІМНА"

/ УРИВКИ /

**Хто від життя навчитися не може,
Тому ніякий вчитель не допоможе.**

* * *

*

Найбільша радість на земному крузі —
Це знов побачити обличчя друзів.

Немає гіршого убоління,
Як із прекрасним другом розставання.

Відколи сонце сяє серед неба,
Не жив такий, кому знання не треба,

Які б віки прадавні не взяли ми —
Розумні люди мовами усіми

Знання шукали, сил не шкодували
І речення у скелю вкарбували:

«Знання для серця — світоч найясквіший,
Знання для тіла — панцир найміцніший».

Коли дізнаюся, що хтось на мене
У серці зло виношує таємне,

Я дружби вимагатиму у нього,
Ласкаво розмовлятиму до нього.

**Годі жаліти, що мовить посмів я!
Годі радіти, що змовчать зумів я!**

* * *

*

«Це що за ревище? Яка страшна
Потвора там лютує?» І Дімна
Йому відмовила: «Хіба немає
У тебе діла, що тебе жахає
Це ревище? Як сповниться ріка,
Розвалюється гребля нетривка.
У тебе серце зрушили ці звуки,
Ззнаєш ти немало лиха й муки...»

**В зимовий вечір мавпу холод тиснув.
Аж раптом бачить — світлячок заблиснув.**

**Подумавши, що іскра зажаріла,
Вона гіллям його сухим накрила.**

РУБАЇ

* *

*

Цьому хисткому світу не радій:
Він тільки дурить, хитрий лицедій.
Добро його — за казочку вважай,
А зло його — витримувать умій.

Ти звеліла — і покинув я мечеті для церков.
Ради тебе у невірстві я всі ступені пройшов.
Після тисячі поклонів, що поклав на твій поріг,
Як далеко від Кааби опинився я, любов!

Як над гадюкою не клопочись,
А вкусить і тебе вона колись.
Хто підлий — теж гадючої удачі.
Зустрінешся із підлим — одвернись.

* *
*

Ніхто не прийде до мене, хіба нужда зажене.
Одна пропáсниця тільки не забуває мене.
А спрага уста опалить — одна надія напиться
Із річки, що ненароком з очей у мене лине.

* *

*

**З кохання до тебе — така в мене щемінь!
Терпець мій урвався, в думках моїх темінь.
Це горе — не горе, тяжка Каф-гора,
А серце у тебе — не серце, а кремень.**

* *
*

Гнівну красуню шукали ми скрізь по країні,
Світ обійшли, знемагали в журбі й нетерпінні,
Руки набили собі і намуляли ноги:
Руки — об голову, ноги — йдучи по камінні.

**Бачив я пітьму кучерів прекрасних
З полум'ям троянд — світочів незгасних.
В кожному завитку — тисяча сердець,
В кожному кільці — тисяча нещасних.**

* * *

*

Ти ще жорстокістю душі собі не вдовольнила,
На муки глянувши мої — жалю не появила.
І все ж дорожча ти мені од серця і душі,
Хоч гірш од ворога мене ненавидиш ти, мила.

* *

*

Чотири речі нам потрібні, щоб невеселих збуťся

дум:

Здорове тіло, добра вдача, ім'я хороше; світлий

ум.

Кого всевишній обдарує цими дарами чотирма,

Той завжди радуватись має і проганяє од себе

сум.

НА СМЕРТЬ ШАХІДА БАЛХІ

Вже й караван Шахіда нас минає.
А скільки ж то пішло за ним, хто знає?
Очима лічиш — одного не стало,
А розум каже: «Багатьох немає».

На нас полює сила необорна.
Ми — наче миші, смерть — пантера чорна.
Надходить час — і одживає цвіт,
І смерть бере його й кладе під жорна.

* *
*

Ти, на Юсуфа * схожа! Мене в'ялить любов,
Як з пальців єгиптянок, струмить із серця кров.
Цілунком оп'янивши, навіщо хочеш знов,
Щоб од гіркої муки я місця не знайшов?

---

* За мусульманською легендою, єгипетські жінки, що саме чистили яблука, порізали собі пальці, несподівано побачивши Юсуфа (Іосифа Прекрасного, як називає його біблія).

Ти в червоної троянди барву й запах
однімаєш —
І напахчуєш волосся, і рум'янцями палаєш.
Рожевіє та водичка, де ти личко умиваєш,
Пахне мускусом садочок, де ти коси розплітаєш.

Кому рядно своє недоля в оселі смутку
розстилав?

Нам.

Кому вогню, що тліє в серці, і море сліз не
заливав?

Нам.

Насильник з'явиться — кому він ярмо на шию
надівав?

Нам.

Кому, кому на білім світі ніколи провітку
немає?

Нам.

* *

✧

Коли убитого мене побачиш ти, любов,
Уста розтулені мої і вид, що захолов,
Сядь в узголів'ячку моїм, засмійся і промов:
«Як жаль, що вбила я тебе, що ти не встанеш
знов!»

Себе в руках весь час тримати — от справжнє
благородство.

Глухих, сліпих не ображати — от справжнє
благородство.

Не благородство — наступити на груди бідному,
що впав,

Ні, руку впалому подати — от справжнє
благородство!

ЗАГАДКА

(Перо)

Бігун одноногий, послухач безвухий,
Німий красномовець, нагострений спис,
Без зору видющий, верткий, мов гадюка,
Худий, мов коханець, і дивиться вниз.

* *
*

Ні, я чорню свій волос не для того,
Щоб удавати з себе молодого
І знов грішити,— це печалі знак,
Це траур старості — і більш нічого *.

---

* Написано у відповідь на чотиривірш поета
Хусравоні:

Старим я дивую, що досі
У чорну фарбуються масть:
Це їх не врятує од смерті,
А тільки страждання додасть.

* *
*

Журба мене гнітила, згинаючи, мов лука,
Та брала гору радість, що це від тебе мука.
Щоночі сам до себе я промовляв: — О боже!
Яка ж то буде зустріч, коли така розлука!

* *
*

**Ей, Рудакі, од кайданів печалі звільнись!
Завжди веселий, вперед безтурботно дивись!
Думаєш, тільки тобі одному так погано?
В цілому світі не краще! Живи й не журись!**

* * *

•

Без личка твого і всеяїного сонця не треба!
Не видно тебе — хай і місяць не дивиться з неба!
Нехай біля тебе і мене, грубіяна, не буде!
Хай згасне той день, що його перебув я без
тебе!

**Малим задовольняйсь, душею не криви,
Будь вільний, нахилять не квапся голова.
В добрі — забудь себе і не вдавайся в тугу,
В нужді — про себе дбай і весело живи.**

* * *

*

Знов, насміявшись із людських надій,
Десь покотився перстень-чародій*.

Минув наш вечір, закінчилась казка —
І знову порожньо в руці моїй.

---

* Мається на увазі поширена в давнину на Сході гра в перстень. Подекуди збереглася вона до наших часів.

Ім'я твоє почувши, всім серцем я радію,
Твоїм живу я щастям, тобою молодію.
А як почую звістку, й та звістка не від тебе,—
Тоді втрачаю раптом і радість, і надію.

КІТА́ і ПОЕЗІ́Ї,
ЩО ЗБЕРЕГЛИСЯ
В УРИВКАХ

**Глянь навкруги розумним оком,
Не так, як досі ти дивився.**

**Світ — море. Тож будуй свій човен
Із добрих діл, щоб не розбився.**

**Для квітів розуму ти — осінь,
Для серця — теплий вітерець.**

**Ти у коханні — тільки вісник,
Зате в красі — сам бог творець.**

* *
*

Як жаль, що діти нерозумні
У мудрих родяться батьків

І що ніхто знання й освіти
Успадкувати не зумів!

Ти людей скупими вважаєш,
Всюди бачиш задуми злі.

Кинь корисливість — і узнаєш,
Скільки щедрості на землі!

Він, молодий і дужий, із добрими думками,
Сюди прибув не зблизька на доброму коні.

Чи схвалить шах, як нині, скінчивши довгу
службу,
Старий він піде звідси в убогому вбранні?

* * *

*

Цей світ для тебе — дорога обнова,
Ти для похвал йому не знайдеш слова.
Цей світ — змія. За ним ти уганяєш?
Так знай: змія вбиває змієлова.

* * *

⊛

Я чув, о моя красуне, що три сорочки Іосиф
Зносив на віку своєму, у будні й свята вдягав.

Скривавила хитрість першу, обмовою порвана
друга,
Почувши третьої запах, Іаков видющим став.

Мій вид із першою схожий, подібне до другої
серце,
А третю, люба... якби то собі я третю дістав! *

---

* Мається на увазі легенда з корану про Іосифа (Юсуфа), проданого братами в рабство. Брати показали батькові скривавлену сорочку Іосифа, сказавши, що він загинув. Другу сорочку розірвала єгиптянка, звівши потім на Іосифа наклеп, ніби він поважився на її честь. Від запаху третьої сорочки прозрів його батько Іаков.

* *
*

**Навіщо кланялись на Мекку?
Єсть Бухара, Тараз, любов.**

**Наш бог єдиний, бог кохання,
Не потребує молитов!**

* *
*

**Той, хто не знає, як просити гірко,
Не хоче з прохачем і говорити.**

**Ти слухаєш і нудишся, а як же
Мені, нещасному, тебе просити?**

**Цвіте тюльпан. Тож наливай у кубки,
Піднось вино: в цей час найкраще пити!**

* *
*

Султан, що і в битві лишається щедрим,
Оздоблює золотом кінчик стріли,

Щоб тим, кого вб'є, вистачало на саван,
Щоб ранені рани загоїть могли.

* *
*

Розумна річ одразу ухвалу здобуває,
Не хвалять дурнослова — віддавна так ведеться.
Льшається безплідним найкраще слово скнари:
Тим, що «бир-бир» промовиш, вівця не
напасеться.

* *
*

**Та доки ж, доки ти мене стріватимеш?
Холодну крицю доки ти куватимеш?**

**Пшонинку-серце жорнами кохання
Безжалісно на пил перетиратимеш?**

**Ти можеш тіло без душі зустріти,
Коли спіткання з Рудакі шукатимеш!**

* *

*

Квітонько весняна,
Зірко Туркестана!
Із хмільного жбана
Чом не ллеш, кохана?
Чом напій іскристий,
Наче небо, чистий
У квітник барвистий
Не несеш, кохана?

Уста красуні винні, що цукор здешевів;
Од кіс її не стало на амбру покупців.

Навіщо ж так безглуздо поводишся, лукава?
Ти про знання-науку не трать даремно слів!

Терплячому нічого про цукор не відомо,
А верболіз ніколи мигдалем не пахтів.

Лілея в першім теплі
Сміється, немов Лейлі,
Спадає дощик на вруна,
Мов сльози з очей Меджнуна.
Як свіжо пахне потік!
Це, мабуть, троянди щік
Сьогодні вмила в ньому
Моя вродливиця юна.

* *
*

Із келихом і чангом завітай,
Вина мені іскристого налий!

Такого, щоб, одбившись у ньому,
Рубіном став і камінь шляховий.

* *

*

Розкішне поле нам здається звіром,
Змією злою у зимові дні.

А лиш потепліє — в живих кольорах
Воно горить, як зошити Мані*.

На корабель життя не покладайся,
Бо є потвори на морському дні.

---

* М а н і — легендарний художник, релігійний реформатор. Жив у III ст. нашої ери.

* *
*

Своєму тілові на втіху чи варто душу
турбувати?
Хто б на сторожі біля псарні поставить ангела
посмів?

Як правди вісником по світу ідеш дорогою
пророків,
Ти не шукатимеш водички в струмку Еллади,
що змілів.

Я солов'їними піснями себе, мов путами,
опунав,
Немов Іосифа за вроду, мене ув'язнено за
спів.

Немало років у палацах я між великими
просидів,
Я їхнє явне й потаємне умом допитливим
прозрів.

Одне бажання тільки й мав я — для них зразком
високим стати,
Та тільки жаль один дістав я з усіх всевишнього
дарів.

* *
*

**Коли тебе за руку я проводив,
Свою провину я на тебе склав.
Коли тебе я з хати випускав,
Впустив я сльози в очі й дивував:
Чому в ту хвилю, як тебе проводив,
Я не ридати — жартувати став?**

* *
*

Чи бачив світ коли твою подобу,
Таку зажерливість гідотну й злобу?

Абулькасим від сорому за тебе
В день воскресіння не зведеться з гробу!

О Мадж, мої писання по пам'яті читай!
Я дав їм серце й думку, а ти їм голос дай!

Гуляймо, бенкетуймо, цілуймо наших милих,
І хай палкі уста їх нам нагадають рай!

**Скинь, лежебоко, лінощів кирею!
Нас бог для праці витворив із глею.**

**Твоє життя — твій скарб, тож поспіши
Його примножить працею своєю!**

**Ти убивав, щоб менш було запеклих ворогів,
Ти роздавав, щоб менш було нещасних бідняків.**

**У тих і м'ясо, й марципан — все дорога їда,
А той і ячного коржа ще досхочу не їв.**

Було: блискавиці сміялись, грім плакав на цілий
світ,

Мов та, що проводить із дому дочку
тринадцяти літ,

Багато пішло за вітром зелених вербових віт,
І град, наче сльози розлуки, упав на весняний
цвіт.

**Щоб розгадалась кожна таємниця,
Очима серця треба подивиться.**

**Звичайне поглядом окинь звичайним,
А в тайне зазирай і оком тайним.**

Він рис і цукор з хустки в неї взяв,
Земельки їй насипав, зав'язав,
І от вона з крамниці, вітронога,
Біжить додому. Стрів біля порога
Дружину чоловік. Дає вона
Свій клунок. Він бере: — Ех ти, дурна!

* *
*

**Бджола, що повертає з медобрання,
Нагадує моє оповідання...**

**Почувши пахощі, одна бджола
Квітучий лотос на ріці знайшла.**

**Не знала, що в ньому вода ховалась,—
Пірнула в неї — та й бджолою звалась.**

* *

*

Барвистий всесвіту халат так забруднився,
хлопче,
Що нині прачка у воді його полоще й топче.

Злиняли барви, закрутивсь він і сюди й туди,
І я очікую тепер, що ж вирине з води.

* *
*

О, як тут весело колись текло моє життя!
Я й перед владарем землі не нахилив чола!
Усе таке, як і було,— і місто, й дім, і я...
Чому ж ті радощі тепер журба перемогла?

**Зіходить щедре сонце із-під зірок Овна,
Вбирається у зілля вся просторінь земна.**

* *
*

**Як попрямує на левиний рик,
На кладовище прийде мандрівник.**

Далеко від своїх, від родичів і дому,
Він холодок нап'яв на бескиді крутому.

* *

*

На кожне слово з поспіхом глуця
Мені в долоні плещеш без кінця.

• *

*

**Не одяг — саван виткав для себе шовкопряд,
Бо шовк душі своєї він тратив на халат.**

* *
*

**Тебе щодня хвалити буду, поки душа моя жива:
Це оранка моя й молитва, моя сівба, мої жнива.**

Цей світ — як вітер, він усе забуде.
Неси вино! Хай буде те, що буде!

* * *

»

**Ми самохіть пішли в полон омани:
Цей світ — божок, а ми — його шамани.**

* *
*

**Хто мудрих слухає, у того мир на думці.
Війною й чварами втішаються безумці.**

**Покрила воду риза кришталева.
Як позолочені, стоять дерева.**

**Хто духом низький, той безчестить людини ім'я.
Ніколи і знатись не хочу з безчесними я!**

Дай один цілунок, тільки хай він тягнеться
ГОДИНИ.
Нащо борг такий, кохана, розбивати на частини?

* *

*

**Знання — це скарб, йому й ціни не зложиш.
Визбируй же його, де тільки можеш!**

**Усе збулось. Чого ж нам більше ждять?
Лий повні келихи — і слів не трать!**

* * *

.

Серед натовпу людського — ти один,
І без натовпу людського — ти один.

**Твої цілунки — тузлука подоба:
Що більше п'єш, то більше жадоба.**

**Перед плачем і стогоном моїм
Здадуться млявими гроза і грім.**

**На шляху до Нішапура бачив славне я село,
Видам добрим п'ятизубим там і ліку не було.**

* *

*

- Що доброго сказав той гість хазяїнові дому?
- Якщо собі не хочеш зла, то не роби нікому!

**Я бачив, як сонечко рано-порану
Рушало на схід із садів Хорасану.**

**Для тіла мого насолода — арійки, землі та гроші.
Знання, наука та розум — для духу мого розкоші.**

З НОВО-
ЗНАЙДЕНИХ
ПОЕЗІЙ

✓ *

*

Коли даруєш, ти — як Ніл широкий.
Коли лютуєш, ти — як слон жорстокий.

* *
*

**З'явився ти — й не стало жадоби та злостивості,
Настало панування добра і справедливості.**

**Хвали весняну хмару, що сльози проливає
І що своїм риданням цю землю звеселяє.**

Припутень на кипарисі крикнув, брязнув у
струну;
Соловей тамбур ховає у безмовну гущину.

* *
*

**Одна душа, єдине тіло, але знанню — немає дна.
Скажи, о дивний, ти людина чи океанська
глибина?**

* * *

*

**Є хміль кохання, іншого немає.
Той тільки бідний, хто кохання знає.**

* *
*

**Кучері — кручені, стан — як струна;
Тілом — квітуча, очима — сумна.**

* *
*

**За недотепу ситий голодного вважає,
Бо на чуже страждання в нас відгуку немає.**

* *
*

Хай пропаде і пам'ять про еміра,
Аби він з нами жив, як ми живем.
Хто відійшов — хай числиться в дорозі,
Хто дүх віддав — хай числиться мерцем.

* *
*

Хто ні з ким не схожий, той на бога схожий.
Ти ні з ким не схожа, хоч не схожа й з богом.

Як зіходить сонце, то чомусь найперше
Вказують на тебе, а тоді на нього.

Ти — усе, що люди славили донині
І що будуть славить до суда страшного!

* * *

*

Коли мовчу-німую, тоді мені здається,
Що дика повитиця круг тіла в мене в'ється.

Що то за стрілка гостра і швидка?
Або той меч блискучий, душогуб?
Одна — язик у істини в устах,
А другий — що? В устах у смерті зуб.

* *
*

**Чи ти Джемшидом став, що чуєш кожну мить,
Як смерть у голову до тебе стукотить?**

* *
*

**Без діла не дармуй, життя свого не гай,
Живи роботою, за неї вболівай!**

* * *

*

Коли зміцніє дзьобик голуб'яті
І виглядагься крильця волохаті —
Воно із клітки рветься, хоче в сад,
А там, дивись, уже воно на хаті!

* *
*

**У час розлуки я горю на вогнищі твоїм.
Навіщо ж деревом тобі опалювати дім?**

В той день, коли тебе зустріну й не доторкнусь
до рукава,

Нехай індійський меч двосічний мене скарає,
як за гріх!

Як люди звернуться до мене, щоб я їм вірші
прочитав,—

Крім похвали тобі, нічого знайти не можу я
для їх.

*. . *

•

Ти Бухару Багдадом сьогодні називай!
Де владар Хорасану, там весело, там рай!

Лий, чашнику, повніше! Музіко, вдар у струни!
Сьогодні свято в мене, сьогодні я — гультай!

Є в нас вино, і квіти, й красуні пишновиді,
А щодо смутку... смутку у ворогів шукай!

Як друг обмовиться, ти пропусти повз вуха.
Адже на світі так: де радість, там і скруха.

Провина доброго тяжкою не буває,
Од ласки першої забудеться наруга.

Чи сто хороших діл одне недобре згасить?
Хто терня знищує, той солов'їв не слуха.

Якщо він сердиться, перепросить не бійся:
Не випада шукать щодня нового друга.

Твоє лице — як день осяйний, день воскресіння
правовірних,
А кучері — як ніч могили, де спить засуджений
на дні.

З твоєї ласки я назавжди серед закоханих
уславивсь,
Як ти уславлена за вроду, за стан і кучері
рясні.

У Мекки є свята Кааба, у християн — Ісус
розп'ятий,

У єгиптян — розливи Нілу, в алійців — предки
визначні.

А я пишатимуся тільки твоїми чорними очима,
Коли з-під покривала раптом вони покажуться
мені.

**Я вечорами все дивлюсь туди, де шлях на Йемен,
Бо там є зірочка Сухайль, Сухайль, що я
шукаю.**

**Моя ти зіронько, мені здаєшся ти святою,
І я святе твоє ім'я від натовпу ховаю.**

**Та тільки мову розпочну — і сам собі на диво
Твоє наймення дороге найпершим називаю.**

* *

*

Є два слова, що усі їх знають,—
Тільки жаль, що часто вимовляють.

Як хороша, так усі й говорять,
Як кохана, так і називають.

Жаль мені, що ти для всіх хороша,
Жаль, що всі моє кохання знають.

* *
*

Все йде гаразд, немає перебою
В ділах твоїх. Так чом же головою

Ти похилився? Весело живи!
Полюблений ти долею самою!

Візирів рада щоб тому додасть,
Хто має все, що треба для спокію?

Не родить мати двох таких, як ти,
Нема на світі двох такого крою!

Не замикає бог тобі дверей,
Не відчинивши сто перед тобою!

ПРИМІТКИ

К а с и д а — одичний вірш розміром на дванадцять і більше двовіршів, які римується за схемою: *аа, ба, ва, га* і т. д.

Г а з е л ь — ліричний вірш із десяти-дванадцяти двовіршів, які римується так само, як у касиді. Виникла десь на початку VII століття.

«К а л і л а і Д і м н а». Поема ця в цілісному вигляді до нас не дійшла. Написана парними римами (*аа, бб, вв* і т. д.).

Р у б а і — чотиривірш із своєрідним розміром, близьким до силабічного. Римується за схемою: *ааба*. Одна з найпопулярніших віршових форм таджицької і персидської поезії. Створення її легенда приписує Рудакі.

К і т а — коротенький вірш або уривок з вірша, що римується за схемою: *ба, ва, га* і т. д.

З М І С Т

Рудакі. В. Мисик	3

К а с и д и

Сварга на старість	13
Мати вина	18
На смерть Абульхасана Мурадї	31
«Заклеччана, заквітчана...»	33

Г а з е л і

«Знову повів од Мульяну...»	39
«Жалобнику, шанований всіма!»	40
«Як довго не живи, а честь одна...»	42
«Ненадовго на землю завітавши...»	44
«Налїй вина...»	45
«Жартуй із милою...»	47
«Хоч єсть і в тебе гострий меч...»	48
«О дівчино! Розлуки буревій...»	49
«Троянда, мирт листатїй...»	50

«Як стане підлий частувать...»	51
«Хоч ясно навкруги...»	52
«Вже грає Рудакі»	53
«Усі великі вік свій оджили...»	54
«Мені наш вік пораду дав...»	55

«Каліла і Дімна» (Уривки)

«Хто від життя навчитися не може...»	59
«Найбільша радість на земному крузі...»	60
«Відколи сонце сяє серед неба...»	61
«Коли дізнаюся, що хтось на мене...»	62
«Годі жаліти...»	63
«Це що за ревище?»	64
«В зимовий вечір мавпу холод тиснув...»	65

Рубаї

«Цьому хисткому світу не радій...»	69
«Ти звеліла — і покинув я мечеті для цер- кóв...	70
«Як над гадюкою не клопочись...»	71
«Ім'я твоє славне...»	72
«Ніхто не прийде до мене...»	73
«Мандрівче! В саду земному...»	74
«З кохання до тебе...»	75
«Гнівну красуню шукали ми скрізь...»	76
«Бачив я п'їтьму...»	77
«Ти ще жорстокістю душі собі не вдоволь- нила...»	78

«Чотири речі нам потрібні...»	79
На смерть Шахіда Балхі	80
«На нас полює сила неборна...»	81
«Ти на Юсуфа схожа!»	82
«Ти в червоної троянди...»	83
«— Прийшла.—Хто? — Дорога́...»	84
«Кому рядно своє недоля в оселі смутку розстилає?»	85
«Коли убитого мене побачиш ти...»	86
«Себе в руках весь час тримати...»	87
Загадка	88
«Ні, я чорню свій волос не для того...»	89
«Журба мене гнітила...»	90
«Ей, Рудакі...»	91
«Без личка твого...»	92
«Малим задовольняйсь, душею не криви...»	93
«Знов, насміявшись із людських надій...»	94
«Ім'я твоє почувши...»	95

*Кітá і поезії, що збереглися
в уривках*

«Глянь навкруги розумним оком...»	99
«Для квітів розуму — ти осінь...»	100
«Як жаль, що діти нерозумні...»	101
«Ти людей скупими вважаєш...»	102
«Він, молодий і дужий...»	103
«Цей світ для тебе — дорога обнова...»	104
«Я чув, о моя красуне, що три сорочки Іосиф...»	105
«Навіщо кланялись на Мекку?»	106

«Той, хто не знає, як просити гірко...» . . .	107
«Султан, що і в битві лишається щедрим...»	108
«Розумна річ одразу ухвалу здобуває...» . . .	109
«Та доки ж, доки...»	110
«Квітонько весняна...»	111
«Уста красуні винні...»	112
«Лілея в першому теплі...»	113
«Із келихом і чангом завіттай...»	114
«Розкішне поле нам здається звіром...» . . .	115
«Красуні місяцевиді...»	116
«Своєму тілові на втіху...»	117
«Коли тебе за руку я проводив...»	119
«Чи бачив світ коли твою подобу...»	120
«О Мадж, мої писання...»	121
«Скинь, лежебоко, лінощі кирею!»	122
«Ти убивав, щоб менш було...»	123
«Було: блискавиці сміялись...»	124
«Щоб розгадалась кожна таємниця...»	125
«Він рис і цукор з хустки в неї взяв...» . . .	126
«Бджола, що повертає з медобрання...» . . .	127
«Барвистий всесвіту халат...»	128
«О, як тут весело...»	129
«Зіходить щедре сонце...»	130
«Як попрямує на левиний рик...»	131
«Далеко від своїх...»	132
«На кожне слово...»	133
«Не одяг — саван виткав...»	134
«Тебе щодня хвалити буду...»	135
«Цей світ — як вітер...»	136
«Ми самохіть пішли в полон омани...» . . .	137

«Хто мудрих слухає...»	138
«Покрила воду риза кришталева»	139
«Хто духом низький...»	140
«Дай один цілунок...»	141
«Знання — це скарб...»	142
«Усе збулось...»	143
«Серед натовпу людського...»	144
«Твої цілунки...»	145
«Перед плачем і стогоном моїм...»	146
«На шляху до Нішапура...»	147
«— Що доброго сказав той гість...»	148
«Я бачив, як сонечко...»	149
«Для тіла мого насолода...»	150

З новознайдених поезій

«Коли даруєш, ти — як Ніл широкий»	153
«Вік твій — кінь...»	154
«З'явився ти...»	155
«Хвали весняну хмару...»	156
«Зрівняв би тебе з кипарисом...»	157
«Припутень на кипарисі...»	158
«Одна душа, єдине тіло...»	159
«Є хміль кохання...»	160
«Кучері — кручені...»	161
«За недотепу ситий голодного вважає...»	162
«Хай пропаде і пам'ять про еміра...»	163
«Хто ні з ким не схожий...»	164
«Коли мовчу-німую...»	165
«Він обернувся до музики...»	166

«Я між поетів найбагатший..»	167
«Що то за стрілка гостра і швидка?»	168
«Чи ти Джемшидом став...»	169
«Без діла не дармуй...»	170
«Коли зміцніє дзьобик голуб'яті...»	171
«У час розлуки я горю...»	172
«Хоч би на хвильку доторкнутись...»	173
«Ти Бухару Багдадом сьогодні називай!»	175
«Як друг обмовиться...»	176
«Твоє лице — як день осяйний...»	177
«Коли повіє з Бухарі...»	179
«Є два слова...»	181
«Все йде гаразд...»	182
Примітки	183

АБУАБДУЛЛО (АБУЛЬХАСАН)
РУДАКИ

И з б р а н н о е

(На украинском языке).

Редактор *О. Б. Ставцький*
Художник *Г. К. Тидинян*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *О. П. Яхіс*
Коректор *Н. Н. Падалка*

Здано на виробництво 7/II 1962 р.
Підписано до друку 6/IV 1962 р.
Формат паперу $84 \times 108 \frac{1}{8}$. Фізичн. друк. арк. 3.
Умовн. друк. арк. 5,04. Обліково-видавн. арк. 1,983.
Ціна 20 коп. Замова. 2-240. Тираж 2500.

Держлітвидав України,
Київ, Володимирська, 42

Книжкова фабрика ім. Фрунзе
Головполіграфвидаву Міністерства
культури УРСР.
Харків, Донець-Захаржевська, 6/8.

2011

